

Den 6. juni 2019

Skovstrategi for de kommunale skove i Svendborg Kommune.

Forslag til overordnede målsætninger og retningslinjer for forvaltningen.

Om skovstrategien og forvaltningsplaner

Skovstrategien beskriver de kommunale skoves særlige værdier, og hvordan byrådet ønsker skovene udviklet og anvendt fremover. Strategien opstiller overordnede mål for udviklingen i skovene og principper for forvaltningen. Strategien indeholder også specifikke målsætninger for de enkelte skove, hvor de mange interesser er afvejet og prioriteret.

På baggrund heraf udarbejdes 50-årige forvaltningsplaner for hvert skovområde. Her beskrives, hvordan den enkelte skov skal forvaltes for at nå strategiens målsætninger.

Forvaltningsplanerne er et styringsværktøj for kommunens medarbejdere, men det er også der, hvor borgerne kan se, hvad kommunen har planlagt på kort og lang sigt for lige netop den skov, som de bruger.

Skovstrategien er udarbejdet i et samarbejde mellem Miljø- og Naturudvalget og Teknik- og Erhvervsudvalget. I processen har Det Grønne Råd været inddraget og hørt, og der har været afholdt et borgermøde med workshops.

Skove for alle (politisk forord)

Svendborg Kommune ejer en række skove i og meget tæt på Svendborg By, 290 hektar i alt. De giver byen en helt særlig værdi, og det har de gjort i mange år. Skovene ligger som grønne oaser mellem bebyggelserne og danner smukke rammer omkring byen mod Sundet og langs indfaldsvejene.

Kulturspor fortæller om vores forfædre gennem flere tusinde år. Fra midten af 1800-tallet har skovene dannet rammen om forlystelser, og i dag bruges de flittigt af mange til gåture, naturoplevelser, motion og forskellige friluftaktiviteter.

De fleste af vores skove er flere hundrede år gamle og rummer værdifuld natur. Vi kan være stolte af at have sjældne dyr som hasselmus, forårsferejer og sort egeren i skovene. Nogle af skovene er i dag præget af traditionel produktionsorienteret skovdrift med ensartede bevoksninger. Det vil vi ændre på med den nye strategi.

Skovene er langsomt voksende økosystemer, og det kræver en langsigtet planlægning og målrettet forvaltning at opretholde og udvikle skovene mod de ønskede mål.

Byrådet vil øge biodiversiteten i de kommunale skove og skabe bedst mulige rammer for naturoplevelser, motion og bevægelse, fordybelse og samvær. Og det vil vi i samarbejde med brugerne af skovene. Det kræver en omstilling i den nuværende drift og i vores tankegang. Vi vil gå fra en forvaltning, hvor sigtet for en stor del har været at bevare en tilstand i skovene, til et mere dynamisk natursyn, som anerkender, at naturen er under konstant forandring. Vi vil over en 5-årig periode øge arealet med urørt skov fra 10 % til 20 % og omstille driften af den øvrige skov til biodiversitetsskov med større variation i skovbilledet. Vi vil bevare og formidle vores kulturarv og kulturhistorie og sikre en god balance mellem benyttelse og beskyttelse. Skovene skal også bidrage til klimainsatsen ved at lagre CO₂ og holde regnvandet tilbage.

Skove er danskernes foretrukne sted for rekreation. Der er mange forskellige ønsker til brugen af skovene, og vi vil gerne give mulighed for et aktivt og varieret friluftsliv, men ikke alt kan forenes. Derfor udlægger vi aktivitetszoner og zoner til stilhed og ro i skovene, så der nogle steder bliver mulighed for at få pulsen op og andre steder mulighed for den uforstyrrede stille naturoplevelse eller sansning. Der skal også være områder i skovene, hvor skovens egenværdi har første prioritet – skov på naturens præmisser.

Med Skovstrategien og de langsigtede forvaltningsplaner ønsker vi at styrke det sunde og gode liv i Svendborg Kommune og understøtte FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.

*God læselyst og god tur i skoven!
Svendborg Byråd*

Overordnede målsætninger for de kommunale skove

Svendborg Kommunes egne skove er på mange måder en værdifuld ressource, der gennem en langsigtet forvaltning skal sikres og udvikles til gavn og glæde for kommunens borgere, turister, miljøet og naturen i skovene.

Byrådets mål er at skabe varierede, bæredygtige og spændende skove med en høj biodiversitet. Vi vil til stadighed udvikle og give gode muligheder for et aktivt og varieret friluftsliv. Skovene skal give oplevelser, sundhed og fællesskaber i en god balance mellem benyttelse og beskyttelse.

Byrådet ønsker at inddrage brugerne af skovene i udviklingen.

Overordnede målsætninger for de kommunale skove

- Biodiversitet: Vi vil øge biodiversiteten i skovene. Mindst 20 % af skovarealet svarende til 58 ha udlægges til urørt skov inden 2025 og de resterende 80 % af skovene drives som biodiversitetsskov med særlig opmærksomhed på artsrige områder (nøglebiotoper) og værdifulde skovbryn. Vi vil fremme udviklingen af naturlige skovstrukturer gennem hugst og genskabelse af naturlige vandstandsforhold, hvor det er muligt. Inden for biodiversitetsskovene kan op

til 10 % af de enkelte skove drives som lysåbne arealer med f.eks. enge og overdrev og for de udvalgte særlig visuelle skove (i alt 20 ha) prioriteres opretholdelse af skov med høje stammer højest.

- Kulturarv og kulturhistorie: Vi vil bevare og synliggøre værdifuld kulturarv og kulturhistoriske værdier.
- Friluftsliv: Vi vil styrke og udvikle skovenes funktion som rekreative områder på et bæredygtigt grundlag i forhold til naturværdierne. Skovene skal give mulighed for et aktivt og alsidigt friluftsliv med gode naturoplevelser og fællesskaber. For at tilgodese de forskellige interesser udlægges og forvaltes aktivitetszoner og stillezoner i skovene. Vi vil sikre god tilgængelighed, gode faciliteter og god formidling. På udvalgte steder sikres adgang for handicappede. Dele af skovene udlægges som naturzoner, hvor skovens egenverdi har første prioritet.
- Særlig visuelle skove: Vi vil sikre skove med højstammede bøge og ege ved tilkørselsvejene og Christiansminde, som en smuk ankomst til Svendborg (i alt 20 ha).
- Klima: Vi vil udnytte skovene til at imødegå de negative følger af klimaændringerne, både som buffer for regnvand og som CO₂-lagring.
- Sikkerhed og naboskab: Sikkerhed for publikum og skovens naboer vægtes i forhold til risikoen. Træer, der kan udgøre en fare for folk, som færdes på veje, stier og opholdsarealer og for naboer, fældes. Der opretholdes et godt gensidigt naboskab med respekt for skel.

Hvor der udlægges henholdsvis urørt skov og biodiversitetsskov, herunder nøglebiotoper, skovbryn og særlig visuel skov, fremgår af de konkrete målsætninger for hver enkelt skov. Zoneopdelingen af skovene i forhold til friluftslivet fremgår ligeledes af de konkrete målsætninger for de enkelte skove. Placering af urørt skov og zoneinddelingen i forhold til friluftslivet indpasses efter hinanden.

Mange af de processer, som er vigtige for skovenes biodiversitet, står i modsætning til, hvad der er ønskværdigt ud fra et vedproduktions synspunkt. De fleste af kommunens skove er små og mindre rentable at drive med produktion for øje. Derfor udfases produktion af træ og den traditionel skovdrift i forbindelse med omstillingen til biodiversitetsskov. I omstillingsfasen kan træer, som fældes for at fremme biodiversiteten og afdrift af f.eks. nåletræsbeplantninger, tages ud af skoven og udnyttes til tømmer og flis. Det beskrives i forvaltningsplanerne for de enkelte skove, hvor der også er en tidsplan for omstillingen.

Definitioner

Biodiversitet

Definition ifølge FN's biodiversitetskonvention (1992):

"Ved biologisk mangfoldighed (biodiversitet) forstås mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil som organismerne indgår i. Biologisk mangfoldighed omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne, som mangfoldigheden af økosystemer."

Urørt skov

Urørt skov skal som udgangspunkt passe sig selv uden indgreb - ingen træproduktion eller fjernelse af ved, ingen færdsel med maskiner uden for veje og stier, ingen sprøjtning, gødsning eller jordbearbejdning, ingen plantning.

Der kan foretages indgreb, der gavner biodiversitet. Afgræsning med dyr for at opnå særlige naturtyper, bekæmpelse af invasive arter, håndtering af træer, der udgør en væsentlig sikkerhedsrisiko kan også ske, men uden at veddet fjernes fra det urørte areal.

Udlægning til urørt skov hindrer ikke rekreativ brug af skovene.

Man skal være tålmodig, når man lægger skov urørt. Der kan gå flere årtier før skoven får kendetegn som den gamle urørte skov med mange gamle træer og døde stammer.

Biodiversitetsskov

Biodiversitet har ligeledes hovedprioritet, men i modsætning til arealer med urørt skov, kan der fortsat efter indfasningsperioden udtages vedmasse, når det ikke skader biodiversiteten på kort eller lang sigt. På disse arealer kan der også foretages opfølgende naturpleje i forhold til for eksempel invasive arter eller sikring af naturmæssigt særligt værdifulde enkelttræer, f.eks. gamle ege gennem frihugst, nedskæring, ringning og lignende af påtrængende opvækst af nåletræer, bøg og ahorn. Desuden kan der fortsat laves aktive tiltag for at fremme udvikling af strukturel variation, udvikling af dødt ved og mikrohabitater på levende træer. Der sprøjtes og gødskes ikke, og færdsel med maskiner uden for veje og stier begrænses.

Græsningsskov

Før fredskovsforordningen kom i 1805 var næsten al skov i Danmark græsningsskov. Græsningsskov er tidligere blev græsset af husdyr, f. eks. kvæg, får eller af hjorte. Skovtypen er som regel kendetegnet ved at være lysåben og have bredkronede træer. Træarterne i græsningsskoven skal kunne tåle, at dyrene slider på dem. Græsningsskovens har ofte gode lysforhold, med store gamle træer, hvilket gør skovtypen meget artsrig.

Nøglebiotoper

Områder i skovene med høj biodiversitet kaldes nøglebiotoper. Det kan f.eks. være vådområder og træruiner. Sten- og jorddiger, dysser og gravhøje kan også have betydning som nøglebiotop. Nøglebiotoperne kan variere fra flere hektar og ned til få kvadratmeter.

Særlig visuelle skove

De særlig visuelle skove er skove med højstammede bøge og ege og en rig forårsflora med arter som anemoner og lærkesporer. De visuelle skove giver en særlig visuel oplevelse, når man kommer til Svendborg hvad enten det er med indfaldsvejene eller fra Svendborgsund. Den højstammede skov holdes åben, så der er mulighed for at se ind i og gennem skoven.

Udpegning af urørt skov

20% af skovarealet er udlagt til urørt skov. Der tilstræbes at opnå et varieret naturbillede med mange forskellige skovtyper og arealer henlagt til naturlig succession/udvikling. Der sigtes primært mod større sammenhængende arealer.

Arealerne er udvalgt ud fra følgende kriterier:

- Gamle skove med lang kontinuitet.
- Eksisterende naturværdier, herunder artsforekomster og allerede eksisterende strukturer (gamle træer, hultræer, dødt ved, vådområder).
- Arealer med stort naturpotentiale i forbindelse med genskabelse af naturlige vandstandsforhold.
- Stor terræn- og jordbundsmæssig variation.
- Hensyn til sikring af fortidsminder, navnlig gamle agersystemer.
- Varierede skovkanter med mange arter træer og buske, samt områder med mange bevoksningsgrænser.
- Den statslige registrering af §25 skov (naturmæssig særlig værdifuld skov), Miljøstyrelsen i 2017.
- Arealer med begrænset behov for sikkerhedsbeskæring langs vej, sti og bebyggelse.

Udlægning af aktivitetszoner, stillezoner og naturzoner

Ud fra en prioritering af benyttelsen i forhold til naturværdier, terræn, adgangs- og færdselsforhold udlægges to forskellige friluftszoner i skovene: Aktivitetszoner og stillezoner. Dele af skovene udlægges som naturzoner, hvor skovens egenverdi har første prioritet.

- *Aktivitetszoner*

Aktivitetszoner er udlagt i de mest robuste dele af skovene med udfordrende terræn og mindre sårbar natur. Aktiviteterne kan f.eks. være orienterings- og terrænløb, kørsel på mountainbike (MTB), spejderøvelser, nataktiviteter og hundetræning.

Konfliktpotentialer mindskes gennem anlæg af hundeskove, MTB-spor, ridestier og lignende med hensigtsmæssig placering i forhold til fortidsminder, naturværdier og andre interesser.

Der tillades ikke motoriserede aktiviteter eller særligt voldsomme aktiviteter i de kommunale skove. Der drives ikke jagt. Der kan som hidtil dog foretages regulering af rågeunger ved skydning om foråret.

- *Stillezoner*

Stillezoner er udlagt i områder med sårbar natur, rig på naturoplevelser og med få stier samt begrænset baggrundsstøj fra veje. Her kan man finde stilhed og ro til fordybelse, sansning og til naturoplevelser. Målgruppen er den sagte brugere til fods som f.eks. den særligt naturinteresserede, men også den 'almindelige' skovgæst, der går en tur i skoven.

Stillezoner friholdes så vidt muligt for særligt slidende og voldsomme aktiviteter herunder for organiserede aktiviteter, der også i offentlige skove vil kræve tilladelse. Sådanne aktiviteter henvises som hovedregel til aktivitetszonerne. Arealer udlagt som stillezone friholdes som udgangspunkt for anlæg af ridestier, MTB-ruter og lignende.

- *Naturzoner*

Særlige naturområder eller levesteder for sjældne arter udlægges som naturzoner, hvor skovens egenværdi har første prioritet. Det vil typisk være nøglebiotoperne. Her kan man færdes, men der etableres ingen faciliteter.

Retningslinjer for forvaltningen af de kommunale skove

Skovene forvaltes efter overordnede retningslinjer, der som udgangspunkt gælder for alle skovene. For skovbryn forvaltes desuden efter specifikke retningslinjer.

For hver enkelt skov udarbejdes en detaljeret 50-årig forvaltningsplan, der beskriver de driftstiltag, der skal til, for at nå målsætningerne for skoven. Forvaltningsplanerne indeholder også en tidsplan for eventuel omstilling af driften.

Overordnede retningslinjer for forvaltning af de kommunale skove

Biodiversitet

Målet er artsrige skove med en stor variation samt naturlig dynamik og naturlige processer.

Skovarealer, der er præget af lang tids produktionsorienteret drift, er langt fra en naturlig tilstand, og det vil tage lang tid for den naturlige biodiversitet at indfinde sig på disse arealer. Skovens indhold af mikrohabitater/levesteder og biostrukturtræer (store træer, hultræer, veterantræer, liggende og stående dødt ved) samt den naturlige dynamik kan fremskyndes ved forskellige forvaltningstiltag.

Forvaltningen af skovene skal:

- Skabe stor strukturel variation i den enkelte skov og forskelligartethed i træarter (primært hjemmehørende arter), tæthed, alder og kronedybde, herunder etablere større lysbrønde og egentlige lysninger samt fritstille potentielle veterantræer (store og gamle svækkede træer, der får lov til at stå til naturlig aldring og henfald). Ensartede flade- og linjestrukturer opbrydes. Det vil bl.a. ske ved hugst, naturlige vandstandsforhold og græsning.

Ved hugst efterlades så vidt muligt eksisterende og potentielle veterantræer, træer med skader samt lystræer (eg, ask og skovfyr) frem for skyggetræer (bøg og ahorn). Ligeledes efterlades buske, lianer, samt insektbestøvende vedplanter (f.eks. tjørn, vedbend, kristtorn, seljepil, lind, fuglekirsebær, skovæble og røn).

'Livstræer' til naturlig henfald udvælges på steder, hvor de ikke vil udgøre en risiko for folk, som færdes på skovenes stier og tilstødende veje, og for naboer.

Ved større hugstindgreb afpasses mængden af dødt ved i skovbunden i forhold til naturhensyn. Overskydende ved tages ud af skoven.

- Sikre og aktivt fremme udvikling af hultræer og andre træer med værdifulde levesteder for insekter, svampe, hulrugende fugle og flagermus.
- Sikre og aktivt fremme et varieret udbud af liggende (gerne hele stammer) og stående dødt ved af forskellige arter, størrelser og nedbrydningsstadier.
- Bevare træer med rovfuglereder.
- Afvikle større bevoksninger med nåletræer. Det kan ske ved renafdrift. Der kan bevares markante enkelttræer og holme. Arealerne kan tilplantes eller henligge til naturlig opvækst.
- Genoprette og sikre naturlige eller tilnærmelsesvis naturlige vandstandsforhold, hvor det er praktisk, teknisk og naboretligt muligt, og hvor helt specifikke naturhensyn ikke taler imod. Vandet skal om muligt strømme og fluktuerer frit. Vand er en central dynamisk faktor i skovsystemer.
- Sikre fri dynamik i skovenes naturlige vandløb, hvor det vandløbsretligt er muligt.
- Sikre og udvikle øvrige nøglebiotoper f.eks. arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 samt sikre og skabe levesteder og spredningsmuligheder for sjældne arter som f.eks. hasselmus.
- Primært forynge skovene gennem naturlig opvækst. I skove med artsfattig frøpulje kan indplantes primært hjemmehørende lyskrævende træarter og blomstrende buske. Indblanding med nåletræer kan ske. Eg har vanskeligt ved at etablere sig ved selvsåning og kan plantes. Der kan i mindre omfang indplantes europæiske arter, således at der kan ske en vis klimatilpasning.
- Bekæmpe invasive arter.
- Værne om og udvikle de landskabeligt og naturmæssigt mest værdifulde skovbryn (både ydre og indre) som stabile løvtræsdominerede, artsrige og strukturelt varierede bryn med en overvejende lysåben karakter med krat og underskov samt enkeltstående gamle træer.
- Ske med mindst mulig jordbearbejdning og uden brug af gødning og pesticider.
- Tilrettelægges, så der ikke foretages hugst i fuglenes yngleperiode fra 1. april til 1. august. Der kan dog foretages sikkerhedsfældning.

Urørt skov

Urørt skov skal som udgangspunkt passe sig selv uden indgreb. Her skal den naturlige dynamik og naturprocesserne så vidt muligt have frit og uhindret spil. Det indebærer:

- Ingen skovhugst (træproduktion).
- Ingen fjernelse af træer og levende eller dødt ved.
- Ingen færdsel med maskiner uden for veje og stier.
- Ingen sprøjtning, gødskning eller jordbearbejdning.
- Ingen plantning.

Det vil dog fortsat være muligt at foretage:

- Mindre naturplejeindgreb for at gavne biodiversitet. Det kan eksempelvis være ringning af træer, hvor barken skæres over i hele træets omkreds, fremme dannelse af træer med huller eller nedskæring af hæmmende opvækst omkring naturmæssigt særlig værdifulde enkelttræer (fx gamle ege).
- Afgræsning med dyr for at opnå særlige naturtyper.
- Bekæmpelse af invasive arter.
- Håndtering af træer, der udgør en væsentlig sikkerhedsrisiko, fx fældning eller beskæring, men uden at veddet fjernes fra det urørte areal.

Urørt skov kan udlægges umiddelbart eller med en overgangsperiode på eksempelvis 5 år, hvor der foretages indgreb for at understøtte og fremme den naturlige dynamik og levesteder. Helt centralt er genskabelse af naturlige vandstandsforhold gennem lukning af drængrøfter. Derudover kan det være relevant at foretage hugstindgreb for at skabe variation i bevoksninger og fjerne indførte træarter.

Kulturarv og kulturhistorie

Målet er at sikre og synliggøre skovens kulturarv og kulturhistorie.

Forvaltningen af skovene skal:

- Sikre at skovenes fortidsminder, herunder gravhøje, hulveje, stengærder, jorddiger og gamle agersystemer beskyttes og bevares for eftertiden (plejes). Forvaltningen sker i samråd med Svendborg Museum.
- Sikre (om kulturhistorien – får vi fra museet)

Friluftsliv

Målet er, at de kommunale skove skal give mulighed for et aktivt og alsidigt friluftsliv, hvor alle får en god oplevelse med hjem.

Der skal både være mulighed for at få pulsen op og for at nyde skovens stilhed og ro. Ikke alle aktiviteter kan forenes, og derfor er skovene delt op i aktivitetszoner og stillezoner.

Forvaltningen af skovene skal:

- Modvirke og mindske konflikter mellem de forskellige hensyn og interesser og mellem de forskellige brugergrupper indbyrdes.
- Understøtte muligheder for at finde stilhed og ro til fordybelse og sansning i stillezoner.
- Give gode muligheder for naturoplevelser og for at kunne sanke svampe, bær, nødder og urter indenfor stillezoner.
- Vedligeholde og udvikle nye muligheder for forskellige aktiviteter og bevægelse inden for aktivitetszonerne, herunder anlæg af forskellige typer stier og friluftsfaciliteter. Det er dog et grundlæggende princip, at aktiviteterne i skoven primært skal bruge skovens egne elementer.
- Give gode og forskellige muligheder for leg og læring.
- Formidle aktivitets- og oplevelsesmuligheder i de kommunale skove (med kort) via forskellige medier samt synliggøre de kommunale skove og offentlig adgang ved diskret skiltning ved hovedindgangene. Afmærke de forskellige temastier som f.eks. MTB-stier, ridestier og stier, der er farbare for kørestolsbrugere.

Særlig visuelle skove

Målet er at sikre skove med højstammede bøge og ege ved tilkørselsvejene og Christiansminde, som en smuk ankomst til Svendborg, hvad enten man kommer fra landsiden eller søsiden.

Forvaltningen af skovene skal:

- Sikre, at der er højstammede bøge og ege, markante enkelttræer, udsigter og indkig mellem gamle træer.

Klima

Målet er at skovene skal bidrage til at imødegå de negative følger af klimaændringerne.

Forvaltningen af skovene skal:

- Understøtte og forøge skovens binding og lagring af kulstof fra luftens CO₂ i både levende og død biomasse, jordbund og vådområder.
- Understøtte skovens evne og mulighed for at opfange skybrudsregn ved at bremse overfladeafstrømningen/genskabe de naturlige vandstandsforhold.
- Bidrage til at erstatte fossil energi med lokalt produceret biobrændsel, indtil kul/olie/naturgas er udfaset som energikilde.

Sikkerhed og godt naboskab

Målet er, at det skal være sikkert at færdes i skovene og på tilstødende veje og naboarealer uden risiko for at træer vælter eller grene falder af.

Udfordringen er, at de gamle og potentielt farlige tæer (risikotræer) også ofte er de træer, som har den største biologiske værdi. Ved en omstilling fra sunde og stabile skove til urørt skov og biodiversitetsskov øges antallet af risikotræer.

Forvaltningen af skovene skal:

- Sikre, at det er sikkert at færdes på veje, stier og opholdsarealer i skovene samt på tilstødende veje og naboarealer ved at fælde eller beskære risikotræer. Sikkerhedsniveauet gradueres efter risikoen. Skovene inddeles i fire sikkerhedsklasser efter træets position i forhold til den potentielle risiko.
- Opretholde et gensidigt godt naboskab. Skel respekteres og håndhæves.